

SOSIALE KLIMAAT EN DIE ONTSTAAN VAN EGO- EN TAAKORIËTERING IN SPORT

Morné J. STEENKAMP & Barend J.M. STEYN

*Departement Biokinetika, Sport- en Vryetydwetenskappe, Universiteit van Pretoria, Pretoria,
Republiek van Suid-Afrika*

ABSTRACT

The purpose of this study was to understand how the goal orientation of the competitive sports participant is formed in the social interaction process with his parents and coach. Seven competitive sports participants were interviewed. The interviews were taped, transferred to text and then analyzed. Due to the exploratory nature of this research no hypotheses were set. The goal of this qualitative research was to develop a deeper understanding of the role of the social climate in the formation and development of ego and task orientation in top-level sport. These seven in-depth interviews were approached in such a way that the data itself could construct its own meaning. Results were illustrated by means of quotations how the goal orientation of the sports participant is shaped by the social climate. A model was constructed and serves as a graphic representation of the interaction between goal orientation and interpersonal relations.

Key words: Goal orientation; Social climate; Interpersonal relations;
Competitive sport.

INLEIDING

Volgens die doelperspektiefteorie van Duda (1989) kan die sportdeelnemer oorwegend ego-en/of taakgeoriënteerd wees. Taakgeoriënteerde deelnemers meet sukses in sport aan die hand van persoonlike vordering in hul sport, met die fokus op selfbemeestering en die bereiking van persoonlike doelwitte (Steyn, 2001; White, 1996). Taakgeoriënteerde deelnemers word intrinsiek gemotiveer en is prosesgeoriënteerd (Wann, 1997). Egoeoriënteerde deelnemers, daarenteen, sal sukses in vergelyking met die prestasie van ander deelnemers en opponente ervaar (Ommundsen & Roberts, 1996; Steyn, 2001). Die hoofdoel van die egoeoriënteerde deelnemer is om die opponent (met die minste moontlike inspanning) te klop. Egoeoriënteerde deelnemers word deur ekstrensiese faktore gemotiveer en is uitkomsgeoriënteerd (Wann, 1997).

Navorsing in die sportsielkunde die afgelope paar jaar het op die verband tussen doeloriëntering en intrapersoonlike verhouding (selfkonsep van sportdeelnemer) gefokus. Wat egter nog grootliks 'n onbetrede gebied is, is navorsing wat spesifiek op die interpersoonlike klimaat (verhouding tussen die sportdeelnemer en sy ouers en afrigter) gefokus is en bepaal watter effek die interpersoonlike klimaat op die deelnemer se doeloriëntering en motiveringsprofiel het (Wylleman, 1995).

PROBLEEMSTELLING EN NAVORSINGSDOEL

Op grond van die intensiewe navorsing wat die afgelope dekade op doeloriëntering (ego- en taakoriëntasie) gedoen is, is daar 'n duidelike tendens in die resultate gevind dat 'n taakgeoriënteerde deelnemer heelwat meer sielkundige voordele as die egogeorieënteerde deelnemer geniet. Die deelnemer by wie taakgeoriënteerdheid oorheers, geniet meer sielkundige voordele, soos onder meer verhoogde motiveringsvlakke, beter taakgerigtheid in hul sport, meer intrinsieke vreugde by deelname, minder angs, gesonde risikogeneidheid en verminderde etiese problematiek. Die vorming van taakgeoriënteerdheid by die jong deelnemer is dus van uiterste belang in die ontwikkeling van 'n gesonde prestasiekapasiteit, sowel as 'n lang sinvolle sportloopbaan (Steyn, 2001). Die doel van hierdie navorsing is om die dinamiese verhoudings tussen sosiale klimaat, ego- en taakoriëntering te ondersoek. Die finale uitkoms van hierdie studie is dan om die sosiale dinamika beter te verstaan en om aanbevelings aan ouers en afrigters te verskaf, om 'n verhoudingsklimaat te skep wat taakgeoriënteerdheid kan bevorder.

METODE

Hierdie studie maak van die kwalitatiewe navorsingsmetode gebruik. Indiepte onderhoude is met sewe kompeterende sportdeelnemers gevoer en die data is ontleed.

Die onderhoud

Die fundamenteel belangrike aanname by kwalitatiewe navorsing is dat die deelnemer se perspektief by die ontwikkeling van die fenomeen vanuit die deelnemer se persepsie en siening gedoen moet word (Marshall & Rossman, 1995). Eenvoudig gestel, die belevinge van die deelnemer moet as volle werklikheid vir die deelnemer self gesien word. Die metodologie van hierdie studie is uit 'n kombinasie van kwalitatiewe navorsingsbenaderings ontwikkel en saamgestel (De Vaus, 2001; Krippendorff, 1980; Marshall & Rossman, 1995). Die spesifieke metode wat in hierdie studie gebruik is, stem ooreen met die prosedure van Scalan, Ravizza en Stein (1989), asook Scalan, Stein en Ravizza (1989).

Die onderhoud is volgens 'n half-gestruktureerde onderhoudsriglyn gevoer, aangesien die vooropgestelde vrae as riglyn dien, maar nie die onderhoud rigied struktureer nie. Indien 'n belangrike saak tydens die onderhoud aangeraak word, kan die navorser die onderhoud in so 'n rigting stuur dat indiepte informasie oor die bepaalde saak verkry kan word. Tydens elke onderhoud is dieselfde proses gevolg. 'n Bandopnemer is gebruik om die totale onderhoud op band vas te lê. Die onderhoud is volledig en presies vanaf die bande getranskribeer. Die tydsduur van die onderhoud het om en by tagtig minute elk geneem.

Ontleding van data

Data-analisering is die proses waardeur orde, struktuur en betekenis na die massa gekollekteerde data gebring word (Marshall & Rossman, 1995). Hier moet die navorser kreatief wees om kategorieë, temas en patrone te identifiseer, sonder om die unieke betekenis van elke onderhoud in kategorieë te forseer. Die analise van data in hierdie studie het van beide die deduktiewe- en induktiewe metodes gebruik gemaak. Die primêre werkswyse was om betekenisenehede (konstrukte) te bepaal. Hierdie betekenisenehede vorm die boustene om die roudata tot 'n sinvolle en verstaanbare navorsingstruktuur en resultaat te

transformeer.

Deur die data verskeie kere te lees en te herlees, bewerkstellig die navorser 'n besondere vertroudheid met die onderhouddata. Gebeurtenisse en opmerkings word deurdink en geanaliseer en notas word gemaak om betekenis daaraan te gee. Deur die magdom data te reduseer, word die herkenbare dimensies van die persone se ervaring neergeskryf. Hierdie betekenseenhede kan van 'n paar woorde tot 'n paragraaf wissel. Die tematisering van die verskillende betekenseenhede is met behulp van 'n koderingstegniek uitgevoer. Die volgende stap in die navorsing word die saambondelbeginsel genoem. Hierdie metode van Krippendorff (1980) wat ook as "clustering" bekend staan, beteken die samevoeging van betekenseenhede tot sinvolle groter eenhede wat temas konstitueer. Die frekwensie van die eenhede word ook aangeteken.

Die keuse van subjekte vir die studie

Twee basiese kriteria is met die selektering van subjekte gebruik. Slegs nasionale en internasionale deelnemers is vir onderhoude oorweeg. Tweedens moes die subjekte ten tye van die onderhoude nog aan kompetisiesport op hulle hoogste vlak deelneem. Deelnemers aan enige sportsoort, geslag en ouderdom is vir die studie oorweeg. Persone wat aan hierdie kriteria voldoen, is telefonies gekontak en gevra of hulle sou belangstel om deel te neem. Vyf mans- en twee vrouedeelnemers met 'n gemiddelde ouderdom van 26,7 jaar is vir hierdie studie gebruik.

Loodsstudie

Die eerste onderhoud het as loodsstudie gedien en is in die teenwoordigheid van 'n ervare deskundige, met jarelange praktykervaring, gevoer. Daar is geen probleme ondervind nie en daar is besluit om met dieselfde formaat voort te gaan.

RESULTATE EN BESPREKING

Die essensiële dimensies in die ontwikkeling van ego- en taakoriëntering by die sportdeelnemer wat in hierdie kwalitatiewe ondersoek baie sterk navore getree het, word in Tabel 1 opgesom. Die eerste kolom in Tabel 1 onderskei tussen die ontwikkeling van ego- en taakoriëntering deur die betekenseenhede van die onderhoude te groepeer onder die invloed van die ouers en afrigters en die versterking van eerstens taakoriëntering en tweedens ego-oriëntering. Die frekwensie van hierdie betekenseenhede tydens al die onderhoude in geheel word ook in die tabel aangedui. Dit is opmerklik dat daar heelwat meer betekenseenhede van ego- as taakoriëntasie versterking in die onderhouddata gevind is.

TABEL. DIE ONTWIKKELING VAN EGO- EN TAAKORIËNTERINGS-DIMENSIES BY DIE SPORTDEELNEMER

Kategorieë	Betekeniseseenhede	Frekwensie
Ontwikkeling van taakoriëntering	• Invloed van ouers op die ontwikkeling van taakoriëntering by die sportdeelnemer	3
	• Invloed van die afrigter op die ontwikkeling van taakoriëntering by die sportdeelnemer	2
Ontwikkeling van ego-oriëntering	• Invloed van ouers op die ontwikkeling van ego-oriëntering by die sportdeelnemer	5
	• Invloed van die afrigter op die ontwikkeling van ego-oriëntering by die sportdeelnemer	5

Die invloed van ouers op die ontwikkeling van taakoriëntering by die sportdeelnemer

Dit wil voorkom dat wanneer ouers nie wen oorbeklemtoon nie en hulle 'n gesonde afstand van die kind se sportdeelname behou, dit tot 'n versterking van taakoriëntering kan lei. Dit gebeur waarskynlik omdat die kind nie gedruk voel om deel te neem of te presteer nie, maar dit doen omdat hy dit vir homself wil doen en omdat hy dit geniet. As hy dan verloor, ondersteun sy ouers hom steeds en hy voel nie dat wen alles oorheers nie. Wen is dus nie 'n voorwaarde vir aanvaarding deur die ouers nie. Al drie die volgende subjekte wat aangehaal word, meet amper volpunte op taakoriëntering.

Subjek 1: “Hulle (my ouers) wou nie dat ek boks nie. Hulle het my eerder aangemoedig om te swem en rugby te speel. Hoe minder druk hulle op my geplaas het hoe beter het ek ‘perform’ en dan was ek meer op my gemak”.

Subjek 4: “My ouers is die beste ouers wat jy kan aan dink. Hulle het nog nooit enige druk op my gesit soos jy moet kompeteer of jy moet wen nie. Hulle het altyd gesê ek moet dit net geniet. My ma het gesê sy wil sien dat ek dit geniet. My ma was die hoofrolspeler. My pa was altyd by en ondersteunend, maar meer op die agtergrond. Toe ek klein was het ek altyd vir my ma gesê sy mag nie kyk as ek kompetisie doen nie. Sy kon bystaan met die oefening, maar nie met kompetisie nie”.

Subjek 7: “Ek dink nie hulle (my ouers) verstaan dit so goed, omdat hulle self nie sportmense is nie. Hulle het nooit my kompetisies bygewoon nie, hulle het maar net gevra hoe het dit gegaan na die tyd. Wen was glad nie belangrik nie”.

Die invloed van die afrigter op die ontwikkeling van taakoriëntering by die sportdeelnemer

Die doeloriëntering van die afrigter speel ook 'n fundamentele rol in die deelnemer se lewe. Die afrigter self word eintlik die boodskap en die manier waarop hy sukses sien, verklaar en verduidelik, het 'n sterk impak op die deelnemer se doeloriëntering. Volgens die volgende subjekte het die afrigter wel 'n groot invloed op die versterking van taakoriëntering in sport gehad. As die wenmotief baie belangrik vir die deelnemer is, sal die deelnemer druk ervaar om te presteer. Relatief min afrigters in die onderhoude het taakgeoriënteerde gedrag bevorder. Le Unes en Nation (1989) meen die afrigter het 'n invloed op en speel 'n groot rol in die skep van doeloriëntering van die sportdeelnemer. Slegs twee van die subjekte kon taakgerigte elemente van hulle afrigter uit hulle sportloopbaan herroep.

Subjek 1: *“Die boksouens (afrigters) oor die algemeen (95%) is meer oor die uitslag. Behalwe die Sersant-Majoor in die Weermag, was nie so nie. Hy was meer persoonlik, besorg oor jou as mens”.*

Subjek 7: *“Ek het nooit regtig 'n rekord gejaag op skool nie, so my afrigters het nie te veel van my verwag nie. My huidige afrigter het ons ook baie geleer dat wen nie alles is nie. Jy moet vir jouself doelwitte stel wat realities is. Vir beide die span en individueel”.*

Die invloed van ouers op die ontwikkeling van ego-oriëntering by die sportdeelnemer

Ouers wat ten alle koste wen beklemtoon en kinders slegs prys as hulle gewen het, kan daardeur 'n egogerigte benadering vestig. Dit kan ook gebeur dat hulle te veel aandag aan hul kinders se sport skenk, sonder om op die ontwikkeling van potensiaal en verbetering te fokus. Sodoende kan ego-oriëntasie ontwikkel. Die deelnemer wat te veel druk ervaar van sy ouers om te wen stel sukses gelyk aan wen. Hierdie verklaring en verduideliking van sukses verskraal die basis waarop sukses gemeet kan word en versterk onvermydelik die ego-oriëntasie in sy deelname. Indien hy oor 'n lang periode nie wen nie, ervaar die egodeelnemer geen sukses nie en die moontlikheid bestaan dat die deelnemer sy sportdeelname kan staak. Die ego-oriëntasie by die ouers het 'n sterk invloed op die ontwikkeling van ego-oriëntasie by die deelnemer. Dit moet net duidelik gestel word dat taakoriëntasie by al die subjekte oorheers en dat ego-oriëntasie wel oor die algemeen swakker verteenwoordig is, maar dat subjekte 2, 3 en 5 'n hoë graad van ego-oriëntasie openbaar. By die bespreking van die transformasiefiguur word dit ook duidelik dat die deelnemer self die vryheid van keuse het om, ten spyte van 'n egoklimaat, self die taakgerigte elemente in ander belangrike mense te selekteer en aan te neem.

Subjek 1: *“Op skool was dit net altyd wen, wen, wen. Jy moet 'n trofeë wen, jy moet in die eerste span speel, dan is jy suksesvol. Toe ek op skool was, was wen 'n kultuur. Jy kry meer aandag as jy presteer. Dit was natuurlik as jy 'n goeie prestasie behaal het, dan kry jy meer aandag. Hulle (my ouers) het 'n ophef gemaak daarvan as ek op skool gewen het met die sport wat ek beoefen het, maar as ek nie goed gedoen het nie, het hulle maar stil gebly”.*

Subjek 2: *“Wat ek van hom (my pa) kan onthou is dat hy in die oggende voor skool saam met my 'n vyf kilometer gehardloop het en ek sal nooit vergeet dat as hy in die oggende in die gang afgekom het, het hy Sustagan ('n energiedrankie) vir my geklits en dit vir my in my*

kamer kom gee. My pa was 'n goeie sportman. Van kleins af was 'n mens betrokke in sport en wen was belangrik. Ek dink hoe jy dus groot gemaak word, speel 'n rol in jou manier van denkwyse”.

Subjek 3: “My pa is 100% wen of los dit. Dis van kleinsaf so. As ek nie gewen het nie, het hy gestres. Hy het gesê mens moet of wen of dit los”.

Subjek 5: “Hulle (my ouers) druk my nie om professioneel te gaan speel nie. Hulle kan ook nie uitwerk waarom ek die bal so goed slaan in oefeninge nie en dan nie deurkom in toernooie nie. Hulle was baie betrokke in my sport, veral toe ek jonger was. As ek dink finansieel wat my ouers op my sport spandeer het. Hulle het duisende rande spandeer, meer as ander ouers”.

Subjek 6: “My pa was baie betrokke gewees in terme van hy was altyd beampte en afrigter. Hy het altyd saam met my gewerk. Hy het my orals heen gery. Ek dink nie daar is 'n plek in Suid-Afrika waar ons nie gestoei het nie. My pa was ook betrokke by die kompetisies. My ma was minder betrokke. Sy het nou en dan stoei toe gegaan, maar sy het meer gehelp met my dieet, by die huis. Sy het min saamgegaan. My ma sal my sien as suksesvol as ek 'n plek kry, tussen die eerste drie kom. Sy sal altyd vir my sê, sien jou vanaand met 'n medalje by die huis”.

Die invloed van die afrigter op die ontwikkeling van ego-oriëntering by die sportdeelnemer

Le Unes en Nation (1989), asook White (1996) beklemtoon die afrigter se sterk rol in die ontwikkeling van die doeloriëntering van die sportdeelnemer. Die egogeoriënteerde afrigter kan baie maklik die jong deelnemer gebruik om sy eie beeld en aansien in die afrigtingswêreld te verhoog, deur middel van die prestasies van die deelnemer wat hy afrig. So kan die afrigter sy eie belange eerste stel en die jong deelnemer as 'n middel tot bereiking van sy eie egosentriese doel sien. Hierdie druk om te wen en vir die afrigter deel te neem, neem die fokus van die kind af weg en die selfbemeestering en persoonlike doelwitte van die kind self word op die agtergrond geplaas. Die onderhouddata suggereer dat hierdie harde kompeterende en egosentriese benadering verantwoordelik vir die versterking van ego-oriëntasie by die deelnemer self is. Dit is veral subjek 4 se aanhaling wat direk 'n verband tussen die ego-oriëntasie van die afrigter en die invloed wat dit op haar eie doeloriëntering gehad het, aandui. Die volgende eksemplariese aanhalings bevestig hierdie aanname:

Subjek 1: “Hy (my afrigter) is anders as ek. Hy is meer materialisties. Sy doel is meer op wen”.

Subjek 2: “My heel eerste afrigter, ek het geweldige sukses by hom behaal. Ek was 'n junior en al die prestasies wat ek daardie tyd behaal het was deur hom. By hom het dit definitief gegaan oor wen en oor tye hardloop. Dis hoe hy dit gemeet het. Die sukses van sy groep het hy homself gemeet. Na hom het ek 'n afrigter gehad, dis toe ek teruggekom het van Amerika af. Hy was ook die afrigter van ander internasionale atlete en met hom omdat hy gewoon was aan internasionale kompetisie het dit ook baie gegaan oor tye en oor wen. Ons het 'n afrigter gehad daar (in Amerika). Met hom was sukses definitief wen, tye hardloop en prestasies behaal. Baie erger as my ander twee afrigters. Want in Amerika was sy werk op

die spel. 'n Afrigter kry twee jaar om sy staal te wys met sy atlete as hy nie 'perform' nie, as sy universiteit nie goed doen nie, word hy onmiddellik afgedank”.

Subjek 3: “Ek het ('n afrigter) gehad wat net wou gehad het ek moet wen. Ek was goed met tennis. Op die ou end was dit waarom ek dit gelos het. Hy het begin 'heavy tense' raak”.

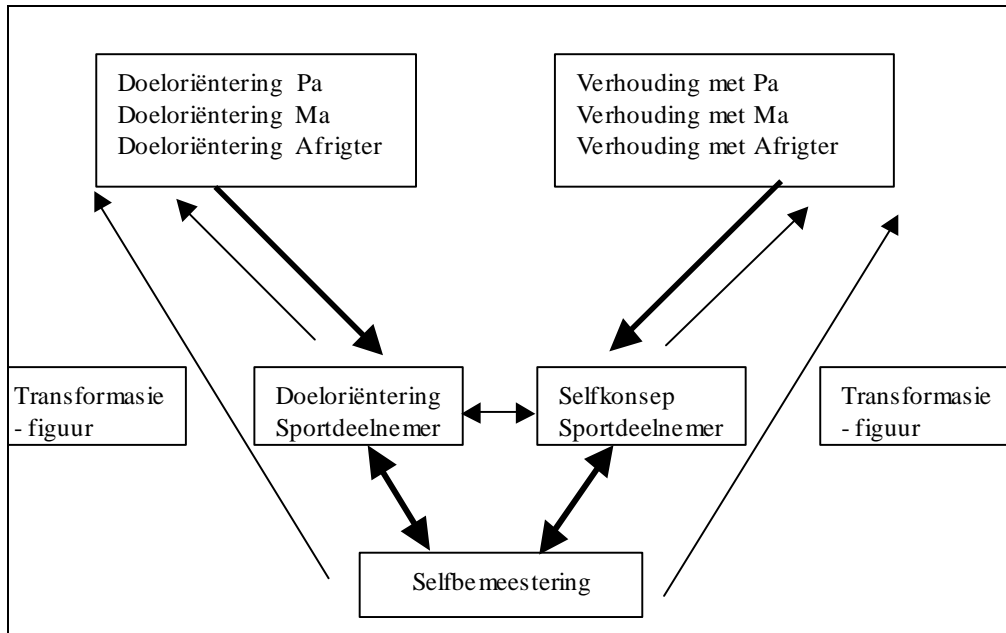
Subjek 4: “Toe ek klein was het ek geskaats en alles reg probeer doen, omdat ek vrek bang was vir my afrigter. Jy probeer alles reg doen, omdat jy dit kan doen en omdat jy nie raas wil kry by die afrigter nie. Dit was so tot ek 18 jaar oud was. Ek was baie uitkomsgeoriënteerd. Ek het baie deurmekaar geraak oor my sport en nie kop of stert geweet wat ek nou moet doen nie. Ek wou net huil en sukses bereik, maar ek het nie geweet hoe nie. Ek het nie eers geweet hoe om doelwitte te stel nie. Dit was 'n krisisstadium in my sportloopbaan. My afrigter was baie prominent in my loopbaan. Wen was vir hom baie belangrik. Sy reputasie was op die spel. Hy het baie kwaad geraak as jy iets fout doen”.

Subjek 5: “Die meeste afrigters, behalwe my huidige een was meer ingestel op die geld wat ek hulle betaal het. Ek dink nie hulle was baie geïnteresseerd in my nie”.

MODEL EN AANBEVELINGS

Die volgende model is na aanleiding van die resultate van hierdie studie ontwikkel.

MODEL . MODEL VAN INTERAKSIE TUSSEN DOELORIËNTERING, INTRA- EN INTERPERSOONLIKE VERHOUDINGE VAN DIE SPORTDEELNEMER IN DIE SPORTDRIEHOEK

Interpersoonlike klimaat

Op grond van die literatuurstudiebewyse van die oorweldigende voordele wat taak- bo egogeoriënteerdheid inhou, is dit dus besonder belangrik om uit te vind watter soort interpersoonlike klimaat tot 'n taakgeoriënteerde doeloriëntering by die deelnemer kan lei (Steyn, 2001). Ouers en afrigters wat 'n taakgeoriënteerde ingesteldheid by die jong deelnemer wil vestig, moet die totale proses van deelname aan sport as waardevol sien en beklemtoon. Wen is vir almal belangrik, maar die verskil tussen die taak- en egogeoriënteerde deelnemer is dat wen vir die taakgeoriënteerde deelnemer 'n natuurlike ekstensie is van al die ander suksesse wat die deelnemer alreeds as deel van sy proses van deelname ervaar het. By die verklaring en verduideliking van sukses in sport is dit belangrik dat die groter prentjie van totale deelnamekapasiteit by die sportdeelnemer in aggeneem moet word. Hierdie totale deelnamekapasiteit sluit alle denkbare psigo-fisiese potensiaalontwikkeling in. Ouers en afrigters moet eerstens in die kind *per sé* en sy totale welsyn belangstel, voordat prestasie in fokus geplaas mag word. Die hooffokus van die ouers en afrigter moet dus op die selfbemeestering van die deelnemer fokus. Hierdie algehele vorming van die kind sluit onder meer tegniese bemeestering van die sport, dimensies van sielkundige taaiheid, konsentrasie, aktiveringsbeheer, genot uit spel, ontwikkeling van selfkennis, fisieke gesondheid en fiksheid in (Steyn, 2001).

Dit wil voorkom asof die sportdeelnemer een van die ouers of een van sy afrigters wat in sy sportloopbaan teenwoordig was of is, kies om as rolmodel in doeloriëntering na te volg.

Volgens die onderhoude was dit duidelik dat die deelnemer die vryheid van keuse het om sy eie persepsie van sukses en mislukking te vorm.

Subjek 3 kies duidelik 'n taakgerigte oriëntasie, ten spyte van sy pa se egogeorieëteerdheid in die volgende stelling:

“My pa is 100% wen of los dit. As ek nie gewen het nie het hy gestres. Hy het gesê mens moet of wen of dit los. My ma was weer die ander een. Sy het gesê jy moet net gaan deelneem en dit geniet. As jy dit geniet, dit is al waaroor dit gaan. Dit gaan nie oor hoeveelste jy kom nie. Op die ou einde was sy meer betrokke as my pa, want hy het nie daarvan gehou as ek verloor nie. Ek het meer op my ma gefokus”.

Transformasiefiguur

Die transformasiefiguur binne hierdie konteks van die studie verwys na die deelnemer wat ten spyte van 'n sterk egogeorieëteerdheid en ego-omgewingsklimaat daarin kon slaag om weg te breek en deur sy vryheid van keuse 'n meer taakgerigte oriëntasie aan te neem en te ontwikkel. Die transformasiefiguur wat 'n sterk taakgeorieëteerdheid in sy sportdeelname kan skep en handhaaf, raak as't ware 'n liggpunt vir homself en ander mense in sy omgewing. Sy optredes en gedrag werk dan baie sterk terug na sy ouers en afrigter wat dan hierdeur aangeraak word en moontlik self hulle ingesteldheid kan verander.

Die transformasie begin wanneer die sportdeelnemer beseft dat hy nie wil wees soos wat hy is (egogeorieëteerd) nie. Hy begin om homself te herorieëteer deur by belangrike figure in sy lewe daardie meer taakgerigte elemente te selekteer en in sy eie lewe te inkorporeer. Hierdie nuwe doelorieëtering en ingesteldheid in die lewe kan tot 'n meer konstruktiewe intra- en interpersoonlike klimaat lei. Hierdie aanname word duidelik deur **Subjek 1** ondersteun wat as 'n eksemplaar van die tipiese transformasiefiguur in sport gesien kan word:

“Ek dink vandat ek hierdie benadering het (taakorieëtering) is ek 'n baie rustiger mens. My verhouding met mense naby my is baie makliker”.

“Die benadering eerste (taakorieëtering), toe geluk met myself, toe my ouers”.

Selfbemeestering

Selfaktualisering verwys na die verwesenliking van 'n mens se potensiaal (Potgieter, 1997). Die sportdeelnemer het die geleentheid om deur sport hierdie menslike behoefte maksimaal te ontwikkel. Dit is die ideaal wat nagestreef word. Selfbemeestering kan binne die konteks van die selfaktualiseringsteorie van Maslow en sy hiërgie van behoeftes geïnterpreteer word, waar die sportpersoon optimale menswees bereik deur nie net na basiese psigo-fisiese behoeftes te kyk nie, maar na optimale groei en ontwikkeling deur die proses van selfaktualisering. Taakgeorieëteerdheid kan die sportdeelnemer op sy pad na selfbemeestering fasiliteer, omdat die fokus op persoonlike leer en bemeestering is. Hierdie proses van selfbemeestering en selfaktualisering moet egter deur 'n konstante leerproses onderhou word.

Die kruispadteorie van doelorieëtering

Die volgende teorie word voorgestel uit die bevindinge van die navorsing. Die meeste sportdeelnemers kom een of ander stadium in hul sportloopbaan by 'n tipe van

kruispadmoment te staan. Die deelnemer raak bewus van en sensitief vir sy eie taak- of ego oriëntasie wat deur een of ander gebeurtenis of omstandighede duidelik in fokus kom. Dit is asof die deelnemer besef dat sy manier van verklaring en verduideliking van sukses of mislukking nie meer 'n heilsame invloed op homself, motivering en sy sportdeelname in geheel het nie. Die deelnemer kies dan doelbewus daardie soort van verklarings van sy suksesse en mislukkings in sy sport wat nie onnodig homself en sy motivering afbreek nie. As hierdie meer taakgerigte definiëring van sukses en mislukking in die deelnemer se lewe 'n meer gunstige effek op homself, sy sportdeelname en sy verhouding met ander mense het, word hierdie taakgeoriënteerdheid vanself versterk. Hierdie kruispadmoment is 'n deurslaggewende oomblik in die ontwikkeling van deelnemers, veral die deelnemers wat tot professionele vlak in sport wil deelneem.

Subjek 1 was egogeoriënteerd toe hy by sy kruispad gekom het. Hy het begin dink dat hy nie goed genoeg is om professioneel te boks nie en het opgehou vir 'n tyd. Hy het toe besef dat hy wil deelneem vir homself en die liefde vir sy sport. Hy het weer begin deelneem aan sy sport waarna hy die wêreldtitel gewen het. Hy erken self in die onderhoud dat hy blykbaar nie wêreldkampioen sou geword het nie, indien hy sy ou oriëntasie (ego-oriëntasie) sou handhaaf. Hy sê die volgende:

“Daar het goed by die gimnasium gebeur toe hou ek op met boks. Ek het so 50% wenrekord gehad. Ek het besluit ek gaan dit nie maak nie, want ek is nie goed genoeg nie. Ek het amper opgehou boks, maar toe bel 'n ander afrigter my en vra my om te kom skerm teen 'n ander bokser. As ek kon uithou sou hulle my saamvat Amerika toe. 'n Klomp ouens het opgegee, maar ek het toe vasgebyt en die pyn verdra. Ek was nog nooit voorheen in Amerika nie en dit het my ook gemotiveer om aan te hou. In Amerika het hierdie afrigter my omgepraat om aan te gaan met boks en so het ek met hom as my afrigter met my boks verder gegaan.

Toe het ek 'n honger begin kry vir boks. Toe begin ek professioneel. Ek het toe opgehou werk en erns gemaak met oefen en boks. Ek het nou tien gevegte gehad en almal gewen. Daardie breek tussenin wat jy alles verloor, het my honger gemaak”.

Subjek 2 se verduideliking van sukses en mislukking in sy sportloopbaan val meer aan die egogeoriënteerde kant van doeloriëntering in sport. Hy het hoofsaaklik op geld en wen as bepaler van sukses gefokus. Subjek 2 se egogeoriënteerdheid het daartoe gelei dat sy verklaring en verduideliking van die feit dat hy nie altyd wen nie, sy motivering en vertroue in homself begin ondermyn het. Sukses het vir hom onbereikbaar gebly en sy totale effektiwiteit in sy sport het begin afneem. Die kruispadmoment waar die oorskakeling van ego- na taakgeoriënteerdheid moes plaasvind, het nie verwerklik nie. Die volgende aanhaling wys duidelik op die besondere uitkomsgeoriënteerdheid wat 'n kenmerk van 'n egogeoriënteerde deelnemer is. Dit is uiters belangrik dat hierdie twee uiteenlopende voorbeelde van transformasie en stagnering van doeloriëntering geensins voorgehou word as 'n patroon in sportdeelname wat veralgemeen moet word nie. Hierdie voorbeelde wys reeds op die unieke aard van elke deelnemer en dat elke deelnemer baie hard en intensief aan sy eie unieke manier van sportbeoefening moet werk. Die genoemde voorbeelde verskaf ook besondere insig in die vryheid van keuse van die deelnemer en hoe hy self die oorheersende doeloriëntering kan kies in sy sosiale klimaat waar hy homself bevind.

“Ek het in daardie eerste jaar oorsee goeie geld gemaak. Geld wat jy nie eers gedink het jy kan maak nie en toe ek die volgende jaar weer gaan, in elke wedloop begin ek al klaar tel watter posisie ek lê en ek begin klaar dink aan die prysgeld. Dan presteer ek nie goed nie. Ek dink net dat die finansiële aspek daarvan speel ‘n verskriklike rol. As ‘n mens begin deelneem vir geld verander jou denkwyse, glo ek”.

SAMEVATTING

Die onderhouddata van hierdie studie suggereer dat die sosiale klimaat waarin die deelnemer hom bevind 'n baie sterk invloed op die vorming van doeloriëntering in sport het. Die deelnemer se suksesse en prestasies in kompeterende sport is nie net die resultaat van fisieke vaardighede nie, maar word beduidend deur die insette van belangrike ander persone in sy of haar omgewing beïnvloed. Die kwalitatiewe gegewens van hierdie artikel ondersteun die riglyne aan ouers en afrigters om 'n konstruktiewe sosiale klimaat te skep wat deur Small en Smith ontwikkel en deur Potgieter (1997) geïnterpreteer is. Daar moet veral teen oorbetrokkenheid deur die ouers en afrigters by die deelnemer se sportdeelname gewaak word. Sukses moet nie aan wen gelykgestel word nie en verloor moet nie as 'n sinoniem vir mislukking gesien word nie. Wen is vir almal belangrik, maar sukses in sport moet deur die ouer en die afrigter heelwat wyer as die wenmotief geïnterpreteer en gedefinieer word. Suksesse in die proses van deelname moet deur die ouers en die afrigter beklemtoon en as belangrik gesien word. Selfbemeestering deur die verbetering van tegniese aspekte, sowel as verbetering van sielkundige vaardighede soos konsentrasie, aktiveringsbeheer en gebruik van beelding in hulle sportdeelname, moet deel uitmaak van die verfyning en verbetering van die proses van deelname. Die psigo-fisieke kapasiteit en welsyn van die deelnemer moet altyd heel eerste as hoogste prioriteit gesien word en daarna kan prestasie oorwegings eers in aggeneem word.

Hierdie navorsing beklemtoon die belangrikheid dat intervensies in sport nie net op die deelnemer self gefokus moet word nie, maar dat die ouers en afrigters en die sosiale klimaat wat hulle skep 'n sterk impak op die deelnemer self en sy doeloriëntering in sy sport kan hê.

SUMMARY

Social climate and the development of task and ego orientation in sport

The main goal of this research is to describe how ego and task orientation (goal orientation) of the competitive sports participant is formed in the interaction process with the parents and coach. The complex interaction between the participant, parent and coach was the main focus in an effort to clarify each person's role and impact in the so-called "sport triangle". This primary goal to determine the dynamic relations between these mentioned phenomena was facilitated by a secondary goal to acquire an in-depth understanding of the phenomena of goal orientation itself and the nature of inter- and intrapersonal relations in top-level sport. A qualitative approach was followed to uncover the full dimensions of the interpersonal interaction that may result in an ego or task orientation in competitive sport. Seven competitive sports participants were interviewed for this part of this study. The interviews were taped, transferred to text and then analyzed. The methodology of this study combined the qualitative method developed by different researchers in the field. The interviews were

conducted in a semi-constructed way and divided into meaning units after it was fully transcribed. The results indicate that parents as well as coaches have a major impact on the formation of goal orientation. Ego and task orientation of parents and coaches are strongly imitated by the participant. In general the interview data suggests that the goal orientation of parents and coaches precede the goal orientation of the young participant. There are cases where the participant decides at a certain point to adopt a new constructive task orientation approach in spite of ego orientated parents and coaches. The participant can also influence the parents and coach and the so-called transformation figure is also investigated.

The main focus of motivational research in the last few years has been in accordance with the ego and task orientation and goal perspective theory of meaning and motivation in sport. This research can be seen as a contemporary cutting edge on developments of motivational research in sport. Ego orientation can be defined as the tendency to view success relative to the performance of others. Ego orientated participants view sport participation as a means to an end, where the outcome (result) is over-emphasised, and use sport to enhance their own special reputation and fame. Task orientated participants on the other hand perceive ability as a function of personal improvement and focus primarily on personal developments without comparing themselves to opponents. Ego and task orientations in sport are related to the way that competence in sport is perceived and judged by the participant. When task orientated participants have a learning and personal improvement experience, they will experience success and an improvement of competence, and they do not have the tendency to compare themselves to other participants. Ego orientated participants are in sharp contrast with task orientated participants, because their primary aim in sport is to demonstrate superior ability by comparing themselves constantly to their opponents. Competence for ego orientated participants are therefore primarily determined by beating opponents with the minimum effort. Task orientation is linked with high levels of enjoyment and interest in sport, while ego orientation is linked with low levels of enjoyment and interest in sport.

VERWYSINGS

- DE VAUS, D.A. (2001). *Research design in social research*. London: Sage.
- DUDA, J.L. (1989). Relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among high school athletes. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11: 318-335.
- KRIPPENDORFF, K. (1980). *Content analysis, an introduction to its methodology*. Beverly Hills, CA: Sage.
- LE UNES, A.D. & NATION, J.R. (1989). *Sport psychology: An introduction*. Chicago, IL: Nelson Hall.
- MARSHALL, C. & ROSSMAN, G.B. (1995). *Designing qualitative research (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- OMMUNDSEN, Y. & ROBERTS, G.C. (1996). Goal orientations and perceived purposes of training among elite athletes. *Perceptual and Motor Skills*, 83(2): 463-471.
- POTGIETER, J.R. (1997). *Sportsielkunde: Teorie en praktyk*. Stellenbosch: Instituut vir Sport- en Bewegingstudie, Universiteit van Stellenbosch.
- SCALAN, T.K.; RAVIZZA, T. & STEIN, G. (1989). An in-depth study of former elite figure skaters: I. Introduction to the project. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11(1): 54-64.
- SCALAN, T.K.; STEIN, G. & RAVIZZA, T. (1989). An in-depth study of former elite figure skaters: II. Sources of enjoyment. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11(1): 65-83.

- STEYN, B.J.M. (2001). Sport psychological considerations in children. *CME*, 19(1): 11-16.
- WANN, D.L. (1997). *Sport Psychology*. London: Prentice Hall.
- WHITE, S.A. (1996). Goal orientation and perceptions of the motivational climate initiated by parents. *Pediatric Exercise Science*, 8(2): 122-129.
- WYLLEMAN, P. (1995). *Talented young athletes and the interpersonal relationship in the athletic-triangle*. Unpublished dissertation. Vrije Universiteit: Brussel.